

**THEMA 13^E EDITIE
EO WIJERS PRIJSVRAAG
2025-2026**

Jubileum-
editie: 40 jaar
Eo Wijers
Prijsvraag

Verkwikkende Vergezichten

Regionaal ontwerpen aan gezondheid en geluk

OPROEP VOOR REGIO'S EN PARTNERS

**EO WIJERS
STICHTING**

Gezondheid heeft vele aspecten. Naast erfelijke factoren draagt het samenspel van sociaaleconomische omstandigheden en persoonlijke leefstijl bij aan een gezond leven. Omgevingsfactoren zijn minstens zo belangrijk. Door een goede inrichting en vormgeving van de leefomgeving en door strenge milieueisen reduceren we de risico's op ziekte en besmetting en vermijden we ongezondheid. Doe mee aan de 13e editie van de Eo Wijersprijsvraag en geef vorm aan een verkwikkende regio met gezonde en gelukkige bewoners!

Gezondheid is geen nieuw thema. Het ministerie van Volksgezondheid was dé aanjager van de Woningwet van 1901. Hygiëne, sanitair, schone lucht, voldoende daglicht en bewegingsruimte in woningen hebben sindsdien in belangrijke mate bijgedragen aan een relatief goede volksgezondheid. Maar niet voor iedereen en niet overal. De ongelijkheid is onacceptabel groot en onrechtvaardig.

Een houdbare toekomst waarin het goed leven is voor mens, plant en dier, bouwen we niet alleen door het najagen van economische groei. Niet alleen de welvaart moet op orde zijn, ook in het welzijn moet worden geïnvesteerd. Een gezonde leefomgeving, dat wil zeggen: een schoon milieu en een leefomgeving die bijdraagt aan een gezonde leefstijl, is één van de fundamentele aspecten van 'brede welvaart'.

Afgewogen ruimtelijke ingrepen zijn niet alleen gericht op het vermijden van ongezondheid, ze dragen ook bij aan een gezonde levensstijl, soms ook 'positieve gezondheid' genoemd. Er wordt veel ervaring opgedaan met inrichtingsmaatregelen ter bevordering van bewegen die gericht zijn op het tegengaan van obesitas en hart- en vaatziekten en ter bevordering van ontmoeting, gericht op mentale gezondheid. Ruimtelijke interventies op *regionale* schaal die gezondheid bevorderen, zijn daarentegen zeldzaam. Met deze prijsvraag wil de Eo Wijersstichting deze lacune vullen.

De regionale ontwerpogave

Ontwikkel, in dialoog met regionale stakeholders, een regionale visie gericht op het vergroten van de algemene volksgezondheid, het 'bruto regionaal geluk' en het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen een regio. Het gaat om ruimtelijke oplossingen die bijdragen aan een gezonde en gelukkige regio met de ambitie: in drie generaties zijn de gezondheidsachterstanden en verschillen in de regio weggewerkt en zijn de lucht, bodem en het water schoon.

De ontwerpvisie bestaat uit de volgende onderdelen:

- een vergezicht
- een ontwikkelstrategie (hoe komen we van hier naar daar)
- strategische ingrepen (cruciale stappen in deze ontwikkeling)
- enkele ooghoogtebeelden

Wie hebben we nodig?

- Ontwerpers en mensen die het goede leven in 2050 goed kunnen verbeelden
- Creatieve geesten. Ontwerpers en ruimtelijk denkers die verbanden kunnen leggen tussen op het eerste oog onvergelykbare grootheden zoals levensverwachting en leefomgeving, tussen fysiek en sociaal, tussen omgeving en gedrag, tussen schoonheid en verdienvermogen.
- Rekenaars en planeconomen die kunnen laten zien hoe we ook financieel werk met werk kunnen maken.
- Specialisten op diverse vakgebieden zoals ecologie, milieukunde, recreatie, bouwtechniek, lifestyle en gezondheidszorg.

Wat is het probleem en waarom is het urgent?

Onrechtvaardigheid. Het is uit een moreel oogpunt onacceptabel dat er gebieden – stadsdelen, streken en regio's – in ons land zijn waar de levensverwachting significant lager is dan elders. In Rotterdam-Zuid en in Heerlen-Noord leven mensen gemiddeld zeven jaar korter dan de doorsnee-Nederlander, in welvarende regio's in Overijssel en Zuid-Holland juist veel langer. In gebieden met een lage levensverwachting voelen de inwoners zich veel langer en veel vaker ongezond.

Milieufactoren. De oude ruimtelijke thema's die grote effecten hebben op de volksgezondheid (licht, lucht, ruimte, sanitair en hygiëne) zijn wel in de directe woon- en werkomgeving aangepakt, maar op regionale schaal nog onvoldoende. Uitstoot van schadelijke stoffen door de industrie, het verkeer en de landbouw hebben regionale effecten op de kwaliteit van de lucht, het oppervlaktewater en de biodiversiteit. Grote industriële clusters (Tata Steel, Rijnmond, Chemelot, Dupont e.d.) hebben regionale gezondheidseffecten. Medicijnresten vervuilen het oppervlaktewater en de intensieve veehouderij vergroot het risico op epidemieën van dierziekten (zoönosen zoals Q-koorts en Covid-19). De klimaatverandering vergroot (in potentie) die regionale effecten. Door bosbranden, overstromingen, verdroging en daardoor minder schoon water en door de komst van ziekteverwekkers die hier voorheen niet konden gedijen.

Geestelijke nood. De vraag naar geestelijke gezondheidszorg blijft toenemen: een gevolg van vereenzaming, stress door zorgen over de toekomst en hoge werkdruk en door gebrek aan vaste ankerpunten in een voortdurend veranderende omgeving.

Financierbaarheid. Reductie van de zorgvraag is noodzakelijk om te voorkomen dat het zorgaanbod niet meer te financieren is. Door demografische factoren (vergrijzing en migratie) zal de zorgvraag voorspelbaar toenemen. De marktwerking in de zorg heeft bovendien effect op de prijs en de beschikbaarheid van medicijnen en voorzieningen.

Toegankelijkheid. De fysieke bereikbaarheid van zorgaanbieders staat onder druk door een combinatie van verminderd openbaar vervoer en concentratie van het zorgaanbod in specifieke centra. Door de nadruk op marktwerking en efficiency stijgt het risico op faillissementen van regionale medische voorzieningen. Daarnaast maakt de verschaling van het verzekerde zorgaanbod (en de 'extramuralisering') specifieke zorg voor velen onbereikbaar. Het gebrek aan arbeidskrachten in de zorg vergroot deze problematiek.

Kijkrichtingen

De Eo Wijersprijsvraag zoekt naar *regionale* inrichtingsconcepten voor onze leefomgeving die optimaal bijdragen aan het fysieke, mentale en sociale welzijn van individuen die erin leven of werken. De focus ligt op humane gezondheid, al zullen gezonde ecosystemen daarvoor vaak de noodzakelijke voorwaarde zijnⁱⁱ. Het gaat zowel om preventie van ongezondheid (milieufactoren) als het stimuleren van een gezonde leefstijl. In een gezonde leefomgeving is aandacht voor bijvoorbeeld:

- Schone lucht, bodem en water
- Werkgelegenheid en deelname aan het maatschappelijke verkeer
- Ruimte voor spelen, sporten en recreëren
- Gezond voedsel
- Klimaatbestendigheid (o.a. hitte, water)
- Nature based bouwen
- De kracht van groen en natuur, biodiversiteit
- Mentaal welzijn
- Veilige omgeving, in sociaal en fysiek opzicht, inclusief het minimaliseren van het ontstaan en besmetting door zoönosen
- Ruimte voor ontmoeting en sociale cohesie
- Ontplooiingskansen

Regionale verschillen

We zien in de huidige praktijk dat het onderwerp van een gezonde leefomgeving voornamelijk als lokaal vraagstuk wordt benaderd met programma's op wijkniveau. Het RIVM wijst op blijvende *regionale* verschillen in gezondheid en levensverwachting. In de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Arnhem en Groningen en de krimpregio's zoals Limburg, Groningen, Friesland en Drenthe is de levensverwachting lager dan elders. De belangrijkste verklarende factor daarvan is de sociaaleconomische status - werk en opleiding zijn aspecten die regionaal geadresseerd kunnen worden. Dit sluit aan bij het advies van de SER ([Gezond opgroeien, wonen en werken: Naar een structurele gezondheidsaanpak en bestrijding van](#)

[sociaaleconomische gezondheidsverschillen](#)) met daarin opgenomen het advies: *Versterk gebiedsgerichte programma's en verleen urgentie aan de meest kwetsbare regio's en wijken om de gezondheid van mensen in deze gebieden te vergroten.* Wat zijn daarmee verschillende uitwerkingen van een gezonde regio voor de Randstad, de 'Bandstad' en de 'Landstad'?

Zijn de verschillen tussen de regio's groot, minstens zo groot zijn de gezondheidsverschillen *binnen* de verschillende regio's. De verklaring daarvoor ligt waarschijnlijk niet primair in milieufactoren, maar in armoede, gebrek aan werk en aan sociale contacten en aan perspectief op verbetering.

Welke lessen van de mooie regionale voorbeelden zoals het concept [Nationaal Park Stad](#), of van de [Blue Zones](#) als concept voor gebiedsontwikkeling en [Helend Landschap](#) in Brabant zijn de basis voor strategieën in andere regio's? Waar biedt de stapeling van regionale ontwikkelopgaven ons de mogelijkheid om ruimtelijke transformaties te starten die werkelijk bijdragen aan een verkwikkende leefomgeving voor iedereen?

De Eo Wijersstichting daagt regio's en ontwerpteams uit om met deze vragen aan de slag te gaan tijdens de 13^e - en tevens 40-jarige jubileum - editie van de Eo Wijersprijsvraag!

OPROEP VOOR REGIO'S EN PARTNERS

Wie gaan samen aan de slag met het thema Verkwikkende Vergezichten – Regionaal ontwerpen aan gezondheid en geluk? Voor de 13^e editie van de Eo Wijersprijsvraag zoekt de Eo Wijersstichting regio's als opdrachtgevers, kennispartners om de thematiek te verdiepen en financiers om de organisatie van de prijsvraag te bekostigen

Regio's

De Eo Wijersstichting is op zoek naar regio's die werken met integrale gebiedsplannen voor ruimtelijke ontwikkelingen en het van belang vinden om opgaven te koppelen en ruimtelijke kwaliteit te stimuleren. Herkent jullie regio de kracht van verbeelding, niet alleen met kaarten, maar ook via het perspectief van het landschap op ooghoogte? Is Gezondheid een opgave waar jullie graag verdieping op zoeken? Dan is jullie regio een geschikte kandidaat om als regionale opdrachtgever deel te nemen aan de 13^e editie van de Eo Wijersprijsvraag met het thema **Verkwikkende Vergezichten – Regionaal ontwerpen aan gezondheid en geluk**.

Deelname levert geen kant-en-klaar gebiedsplan op, maar biedt jullie wel de vrije denkruimte en inspiratie om, los van politieke en beleidsmatige processen, te experimenteren met nieuwe methodes en originele allianties. Het leidt tot stevig onderbouwde perspectieven op een mogelijke toekomst.

"Er werd gewerkt in de tussenruimte; je begeeft je niet in een formeel beleidstraject, maar via deelname aan de ontwerpprijsvraag kunnen wel haakjes worden gelegd richting formele trajecten. (Deelnemende regio 12^e editie)

Deelname is een samenwerking tussen de Eo Wijersstichting en regio's. De stichting begeleidt het gehele proces en bewaakt de planning, vanuit de regio's worden project- en communicatie-inspanningen en een financiële bijdrage verwacht. De algemene opgave voor de prijsvraag wordt per regio nader uitgewerkt, zodat de vraag goed aansluit bij de specifieke situatie.

"Deelname aan de Eo Wijersprijsvraag is ervaren als erg positief. Er was veel energie, de formule zat goed in elkaar, de samenwerking tussen de regio en de stichting verliep goed en de regionale samenwerking werd versterkt." (Deelnemende regio 12^e editie)

Regio's kunnen in maart en april hun interesse voor deelname kenbaar maken aan de Eo Wijersstichting. Vervolgens zullen er verkennende gesprekken tussen de regio's en de bestuursleden van de Eo Wijersstichting plaatsvinden. Het is goed voor het draagvlak en het mede-eigenaarschap om een coalitie te vormen met partners uit de regio. In eerdere edities werd bijvoorbeeld samengewerkt met regionale Economic Boards. In mei 2025 leveren geïnteresseerde regio's een eerste propositie op met daarin een voorstel voor de inhoudelijke uitwerking van het thema, de te betrekken coalitiepartners en een plan van aanpak. In juni wordt een keuze gemaakt welke regio's kunnen deelnemen aan de 13^e editie van de Eo Wijersprijsvraag. De officiële kick-off van de 13^e editie vindt plaats in september of oktober 2025. De eerste ronde start na de kick-off, in het najaar van 2025. De tweede ronde wordt in 2026 georganiseerd. De slotbijeenkomst vindt rond oktober 2026 plaats. Zie ook de planning in de bijlage van dit document.

"Deelname kostte meer tijd dan van tevoren gedacht, maar heeft wel veel meer opgeleverd. De winst is het werken op het regionale schaalniveau en ruimte voor ontwerpend onderzoek. De ontwerpen zijn op meerdere tafels ingebracht en dringen door binnen meerdere opgaven." (Deelnemende regio 12^e editie)

Er zullen drie regio's geselecteerd worden, op basis van de volgende criteria:

Inhoudelijk:

- Is er sprake van een regionale opgave t.a.v. gezondheid die vraagt om ruimtelijk ontwerp?
- Wat is de regio's specifieke focus binnen het thema gezondheid?
- Is er al informatie, bijvoorbeeld via eerder onderzoek, beschikbaar over het thema gezondheid in de regio?

Opdrachtgeverschap:

- Is de regiocoalitie in staat om het opdrachtgeverschap gedurende de looptijd van de 13^e editie (juni 2025 - december 2026) te organiseren?
- Is de regiocoalitie bereid om een projectleider aan te wijzen die tijd krijgt om als opdrachtgever richting de teams te fungeren?
- Is de regiocoalitie bereid om in de tweede ronde (2026) een financiële bijdrage te betalen aan de deelnemende teams? (3x25k incl. btw)
- Is de deelname aan de Eo Wijersprijsvraag intern geborgd in de organisatie?

Partners:

- Met welke partijen wil de regio samenwerken?
- Zijn er plannen voor een gedeeld opdrachtgeverschap van partijen?
- Zijn er al samenwerkingsverbanden van relevante partijen in de regio actief?

We streven naar een spreiding van de regio's over het land, zodat de prijsvraag uitwerkingen van een gezonde regio voor de Randstad, de 'Bandstad' en de 'Landstad' oplevert.

Kennispartners

De Eo Wijersstichting is op zoek naar onderzoeks- en onderwijsinstellingen om ervoor te zorgen dat de ontwerpers die meedoen aan de prijsvraag kunnen beschikken over een goede kennisbasis. Wat zijn de feiten en cijfers rondom het thema regionale gezondheid? Welke werkbare oplossingen bestaan al? Tijdens de prijsvraag vindt er interactie plaats tussen de partners en de ontwerpteam, waardoor bestaande kennis wordt toegepast en nieuwe kennis wordt ontwikkeld.

Financiële partners

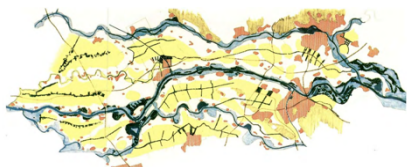
Wie ziet ook het belang van de kracht van ontwerp onderzoek om de grote opgaven rondom gezondheid in samenhang te beantwoorden? Partners van de Eo Wijersstichting investeren in een methodiek waarmee de gezondheids-opgaven scherp in kaart worden gebracht en waarmee regio's geholpen worden bij hun visievorming - om zo bij te dragen aan een goede en gezonde ruimtelijke ontwikkeling van Nederland.

Geïnteresseerd?

De Eo Wijersstichting bespreekt graag de mogelijkheden en verdere stappen. Neem contact op via: organisatie@eowijers.nl.

Bijlage: Over de Eo Wijersstichting

De Eo Wijersstichting - vernoemd naar bouwkundig ingenieur Leonard Wijers - is al ruim drie decennia een onafhankelijke pleitbezorger voor de inzet van het regionaal ontwerp bij de aanpak van bovenlokale vraagstukken. De stichting heeft een roemruchte geschiedenis achter de rug waarin belangwekkende transitieopgaven over het voetlicht zijn gebracht.

Met de prijsvraag brengt de Eo Wijersstichting voorbeeldige opdrachtgevers - bestuurders, beleidsmakers, ontwikkelaars, ngo's, bedrijven - in contact met multidisciplinaire teams van ontwerpers, onderzoekers, experts en planners. Door samen op te trekken wordt een vraagstuk ontleed en aangescherpt, komen onvermoede ontwerp oplossingen op tafel en wordt elk toekomstscenario uitvoerig besproken met bewoners, maatschappelijke organisaties of belangengroepen.

De vorige prijsvraag - de 12^e editie 'Waar Wij Willen Wonen' - was op zoek naar vernieuwende visies op de toekomst van steden en landschappen in het licht van klimaatadaptatie en natuurverbetering in het algemeen en in vier regio's in het bijzonder: de Achterhoek, Oostelijk Flevoland, de regio Rijn-Maasmonding en Midden-Zeeland.

De hoofdvraag was: hoe kunnen klimaatadaptatie en stikstofreductie samen een hefboom zijn om onze steden en landschappen klaar te stomen voor een aantrekkelijke toekomst? Een toekomst waarin natuurlijke systemen in balans zijn en de kwaliteit van de leefomgeving hoog is. Een toekomst voor het land en het landschap waar wij willen wonen.

De opdracht was: schets in beeld, woord en Excel hoe de leefomgeving, bestaande uit landschap en bebouwing, op basis van de aanpak van klimaatadaptatie en -mitigatie en (stikstof)uitstootreductie, een wenselijke kwaliteitsimpuls kan krijgen. Schets hiervoor beelden op ooghoogte (hoe ziet het eruit?), toon het ruimtelijk systeem op een kaart (hoe werkt het?) en stel een maatschappelijk-bestuurlijk proces voor (hoe krijgen we het voor elkaar en hoe geven we op verstandige manier geld uit?).

Meer informatie over de Eo Wijersstichting vind je [hier](#). Op deze website is ook meer informatie over de 12^e editie van de Eo Wijersprijsvraag opgenomen.

Bijlage: Opzet van de prijsvraag

De Eo Wijersprijsvraag is een openbare ideeën prijsvraag in twee rondes in meerdere studieregio's. Tijdens de 13e editie zullen er drie studieregio's worden geselecteerd. In de eerste ronde kunnen ontwerpteam in teamverband een inzending doen reagerend op de opgave in één van de studieregio's. Er wordt een beperkte inspanning gevraagd en hier staat nog geen vergoeding tegenover. De eerste ronde verloopt anoniem. Een onafhankelijke jury beslist welke drie teams per regio in aanmerking komen voor de tweede ronde. Deze teams worden in de tweede ronde uitgenodigd om hun inzendingen verder uit te werken. In drie regio's gaan drie teams aan de slag in interactie met de opdrachtgever. Elk team ontvangt een tegemoetkoming in de kosten van € 25.000,- (inclusief btw).

Naast aandacht voor de ruimtelijke aspecten (met beelden op ooghoogte en de werking van het ruimtelijk systeem op kaarten), dienen deelnemende teams oog te hebben voor het maatschappelijk-bestuurlijke proces (governance; hoe krijgen we het voor elkaar?) en na te denken over financiële strategieën, nieuw instrumentarium en de omgang met ruimtelijke kaders.

PLANNING EO WIJERS PRIJSVRAAG EDITIE 13

Bijlage: Vorige edities Eo Wijersprijsvraag

